GÉMESKÚT (GULYAKÚT)

Gémeskút a Sió partján

Víznyerési lehetőség gémeskúttal A gémeskutak a magyar vízellátási rendszer és víznyerési lehetőség történetének egy magyar hagyományos, hű darabját és egyedi tájértéket képvisel.

Agrár - kultúrtörténeti értékünk múltját őrzi, mert évtizedeken keresztül az egyik mindennap használatos agráreszközünk.

Legelterjedtebb kútszerkezet A gémeskút a legelterjedtebb kútszerkezet a magyar nyelvterületen, földbe ásott kútgödörből a kétkarú emelő elvén működő vízkiemelő szerkezet. Eredete Arábiába vezet, Magyarországra a török hódoltság idején jutott el. Ez a kútszerkezet egész Közép- és Kelet-Európában ismert, pár évtizede az Alföldön a legelterjedtebbnek számított.

Részeit képezi a gyakran élő fából kialakított, földbe mélyített *ágas*nak a villásra vagy csapoltra kiképzett végébe vastengelyt erősítettek, e tengelyen forog az emelő szerepét betöltő gém.

A kútgödör fölé nyúló végére erősítik a vödörtartó rudat, amelyen az abronccsal erősített favödör függ. A vízzel telt vödör súlyának egyensúlyozására a gém másik végére kő vagy fatuskó nehezéket, koloncot erősítenek.

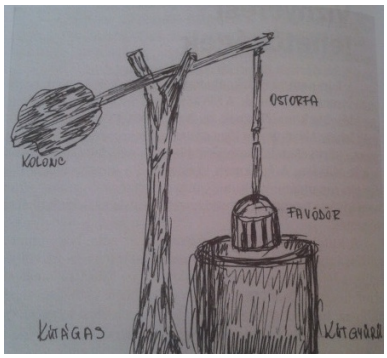

Gémeskút rajzon

Kárpát-medencében elterjedt A legtöbb vidéken a gémeskutat az udvarban készítették, de több faluban vagy annak határában voltak közös használatú gémeskutak is, gémeskút segítségével merték a vizet. A gémeskút az egész Kárpát-medencében elterjedt, sok helyütt a legutóbbi évtizedekig az egyetlen vízhúzó szerkezet volt. Jeladás kútgémmel is történt, a gémeskút régen hírközlő szerepet is betöltött. A gém és a kútostor helyzetének állításával látótávolságra jelezték a legeltető pásztoroknak a delelés, itatás, az étkezés idejét. Az alföldi tanyavilágban hasonló módon tudatták a napszámosokkal, mezei munkásokkal, hogy elérkezett a déli étkezés ideje, menjenek a tanyára. Szintén így üzentek a betyároknak pártolóik.
A határban lévő gulyakutakat olyan helyen ásták, amely közelében volt legelő, vagy az állatok nyári szállása, a karám. Ezek a kutak mélyek és bővízűek voltak.

Gémeskút távolról

Átmérőjük átlagban elérte a másfél métert, fala kúttéglából készült, de nagy méretű betongyűrűket is felhasználtak az építéséhez. A víz kútból történő felhúzása gémmel történt, és a vizet az ácsolmány oldalára szerkesztett kifolyóba öntöttek, amit egy cső vezetett el az itatóvályúba.
Három gulyakút Medinán összesen három gulyakút volt, az egyik az egykori focipálya közvetlen közelségében, az ún. Koszosban. A vödör felhúzását a betongyűrű felső falára szerelt görgő, egy forgó fahenger könnyítette, amely azt is meggátolta, hogy a vízzel teli favödör a kút oldalának ütközzön.

A másik gémeskút a Csapás végén, a harmadik a grófi vagy kápolnai területen elhelyezkedő gulyakút volt.

Gémeskút az Apponyi gróf birtokán

Falu határában álló gémeskút